

Norge mellom stormaktene

Av oberst ERIK QVAM

Inntil 1. verdenskrig lå vårt land utenfor stormaktenes interessesfære som militært objekt. Det fremgikk av den utenlandske militærlitteratur etter krigen at man da var i ferd med å endre oppfatning av vårt lands betydning. Den militærtekniske utvikling hadde gjort vårt land til et strategisk meget viktig område i krig. Dermed øket faren for at også de øvrige nordiske land skulle bli trukket inn i en ny krig.

En brosjyre, som Norges Forsvarsforening utgav i mellomkrigsårene om nordisk nøytralitets- og forsvarsforbund, vakte adskillig interesse og diskusjon i Sverige og Finland. Der var man nemlig best utenrikspolitisk og militært orientert. Reaksjonen i de tre omgivende stormakter viste hvilken betydning de fylla Norden som strategisk område i krig. Russenes Pravda og den tyske utenriksminister Ribbentrops organ hadde meget fiendtlige kommentarer til tanken om et nordisk forbund. Vår minister i London ble tilkalt til den britiske utenriksminister som blant annet ville vite om dette var en prøveballong fra ansvarlige kretser. Straks etter startet en livlig virksomhet med foredrag og artikler i vår presse om den nære samhörighet mellom Norge og England.

Det var tydelig at et samlet Norden ville skape en ny situasjon som ikke ansåes ønskelig av de omgivende stormakter.

I vår presse var det nærmest bare Dagbladet som hadde kommentarer til tanken om et nordisk nøytrali-

tets- og forsvarsforbund. Man nøyde seg der med å si at forslaget bare var private spekulasjoner av en sabelraslende militær fantast.

De nordiske folk forstod ikke situasjonens alvor og var ennå ikke modne for tanken om å gå sammen til forsvar for sin fred.

Svenskene hadde i sin statsminister Per Albin Hansson en statsmann som forstod hva som måtte gjøres. Han tok ledelsen og fremtvang fra 1936 en styrkelse av forsvaret under motstand fra sitt parti, og han reddet derved Sverige fra krigen.

Den norske og den danske regjering var vel også klar over situasjonens alvor. De oppfattet imidlertid sin stilling derhen at de bare skulle utføre folkets ønsker og først kunne styrke forsvaret når flertallet forstod situasjonen og krevet dette.

Den annen verdenskrig bekreftet, hva flere norske offiserer tidligere hadde hevdet, nemlig at vårt land ville ha stor strategisk verdi for landmakt i krig med sjømakt.

Etter krigen er vårt land dertil kommet i den ulykkelige stilling å være blitt en av randstatene mellom øst og vest.

I tiden mellom de to verdenskriger hadde man hatt en jevn teknisk forbedring av tidligere kjent militært materiell. Under siste krig derimot var det voldsomme sprang i den militær-tekniske utvikling. Fremtidig måtte dette skape en helt ny situasjon, spesielt for de små og økonomisk svake stater. Materiellet er blitt meget kostbart og foreides

hurtig. Bare få stater makter økonomisk det omfattende forskning, arbeid som er nødvendig — og har behov for slike mengder materiell for seg og sine allierte — at produksjonsseriene blir tilstrekkelig store. De øvrige stater vil etterhvert uvegerlig sakke akterut i utviklingen.

Svenskene var etter krigen litt av en økonomisk stormakt. Før og under krigen hadde svenskene bygget opp et sterkt forsvar og gjort sitt land til en festning. De kunne derfor fremdeles ha tillit til egen evne til å verge nøytraliteten. I Norge og Danmark derimot hadde troen på egen evne til å verge nøytraliteten fått en knekk, deres økonomi og forsvar var ødelagt. De søkte derfor sikkerhet i tilslutning til en stormaktsgruppe.

Totalitære stater, som den nazistiske og den kommunistiske, står fritt i valget av forbundsfele, de legger bare om den ensrettede propaganda, og den store masse aksepterer den nye tilstand. Derfor kunne Hitler og Stalin i 1939 uten større vanskeligheter slutte forbund, etter tidligere å ha brukt sprogets verste betegnelser om den annen parts samfunn og politikk.

Frie demokratiske samfunn har — iallfall i fredstid — ikke samme mulighet til å få folket med på hva som helst. Disse samfunn er nødt til å søke tilslutning til folk med mest mulig samme syn og oppfatning i de avgjørende spørsmål.

De svar jeg fikk fra en taler fra Sosialistisk Folkeparti, er karakteristisk for vårt folks innstilling til disse avgjørende spørsmål. Han hadde i løpet av en time meget skarpt angrepet regjering og storting for blant annet vår utenriks- og forsvarspolitik.

Jeg spurte om den ikke var verd å forsvare denne rett til å kritisere, som han hadde brukt ikveld, uten derfor å bli satt i fengsel. Han var enig i at denne rett var verd å forsvare. Jeg spurte ham dernest om det ikke var verd å forsvare den rett han hadde til å forlate landet

uten å bli sett av piggrådsperinger og skamme seg fra norsk politikk. Han var enig i at også denne rett var verd å forsvare.

Jeg antar en hvilken som helst norsk mann eller kvinne ville svart det samme like overbevist idag som da krigen og besettelsen var slutt. Dette er også naturlig. Normale mennesker vil rent instinktmessig være klar over at så lenge et folk har disse rettigheter, vil det aldri lykkes å organisere et absolutt tyranni.

Vi kan også si dette på samme måte som Rikard Sandler, nemlig at det land er godt å leve i hvor man har lov å si at regjeringen er dårlig.

Vi kan villig innrømme at det både i vårt og andre vestlige land kan øves urett mot mindretallsgrupper og enkeltpersoner, men så lenge retten til å syng ut derom er risikofri og enhver fritt kan forlate landet, blir de øvrige overgrep av forholdsvis mindre betydning.

Det var derfor naturlig at et praktisk talt enstemmig storting i 1949 besluttet deltagelse i den frie verdens forsvarsorganisasjon. Og begivenhetene senere viste at de valgte rett.

Det er på det rene at tilslutning til et nordisk forsvarsforbund ville stilt kray til vår økonomi, med derav følgende forsakelser, som man kunne tvile på at folket ville finne seg i.

Å stå alene i tillit til FN's beskyttelse ville ikke ha vært noen løsning. Det er vel nu klart for alle at FN er like maktesløst overfor en aggressiv stormakt som Nasjonenes forbund var i mellomkrigsårene. Med stormaktenes vetorett i Sikkerhetsrådet og uten egne maktmidler kan FN ikke gi små stater noen sikkerhet.

Vi kan si at vi ikke behøver å frykte russerne for vi har aldri hatt noe utestående med dem. Dette er riktig nok, men det er bare ikke slike forhold som er avgjørende i krig idag.

De små baltiske stater hadde ... ler ikke noe utestående med russerne, de hadde sågar freds- og vennskapstraktater med dem. Men de baltiske stater var dengang i samme ulykkelige situasjon som vi er kommet i nu, nemlig å være randstater som baser og oppmarsjområder, derfor besatte de dem og innførte sitt samfunnssystem i statene.

Skal vi vurdere stormaktene og de farer vi er utsatt for fra deres side, nytter det ikke å lytte til deres propaganda. Vi må i stedet studere den mentalitet som får uttrykk i deres handlinger. Eksempelvis mister man tilliten til russernes særlighet i deres fredspropaganda når de samtidig beordrer sine jagerfly til å drive øvelser i blant annet den amerikanske luftkorridor til Berlin. En tilsluttet eller tilfeldig kollisjon eller nedskyting av et amerikansk passasjerfly kunne like lett som tyskernes torpedering av passasjerskipet «Lusitania» i 1917 føre til amerikanske represaller og krig.

De toneangivende i den vestlige verdens utenriks- og forsvarspolitik er briter, franskmenn og amerikanere.

Studerer vi mentaliteten i disse stater, blir en hurtig klar over at den er blitt totalt endret i tiden etter 1. verdenskrig.

Allerede i 1920-årene fikk man et forvarsel om dette. En britisk generals nedskyting av en aggressiv indisk folkemasse vakte forferdelse og forbitrelse i England. Det engelske folk hadde ikke lenger den mentalitet som er nødvendig for å kunne herske over fremmede folk.

I Vest-Europa hadde demokratiet fått større bredde, liberale og humane idéer aktiviserte stadig større deler av folkene. Dette svekket de vest-européiske stormakters tidligere faste grep på deres kolonier og deres utnyttelse av koloniene.

Militært og politisk er det imidlertid intet problem å beherske fremmede folk. Med en politisk

Fortsatt side 12, spalte 5.